

Healthy soils for sustainable land management in the 21st century

Steven Sleutel (sneueltekst 05/09/'19)

Doel van deze conceptnota is om stakeholders die zetelen in de expertengroep van het KVAB Denkersprogramma rond bodem te informeren over en te betrekken bij de verdere organisatie van een eerste zgn. fact finding week rond een thema aangaande bodemkwaliteit (healthy soils...). In de voorziene fact finding week (6-8/11/2019) zullen twee buitenlandse experts (Joke van Wensen (NI) en Richard Bardgett (UK)) poolshoogte nemen van de toestand van bodems in Vlaanderen en het huidige beleid. Het is belangrijk te stellen dat naast dit thema later in 2020 ook nog fact-finding weeks volgen specifiek rond de rond klimaatverandering en bodems (mitigation en adaptation) en daarnaast ook nog één aangaande beleid (bodempaspoort, eigenaarschap, economische waarde bodems).

Het hier voorgestelde eerste thema werd geïdentificeerd door de stuurgroep en dient een fundamenteel, biofysisch perspectief aan de denkers te bieden. Het thema bodemkwaliteit is uiteraard bijzonder breed en een eerste doelstelling zou er uit kunnen bestaan om tot een ophijsting te komen van zeker mee te nemen subthema's voor de fact finding week – en later dan ook naar een slotsymposium in Dec 2020 en finale standpunt-publicatie. Niettegenstaande, staat het beide Denkers vrij om eigen accenten te verkiezen. Subthema's die aan bod kunnen komen zijn biodiversiteit, bodemherstel, bemesting, sanering... Steeds bekijken we welke bedreigingen er zijn binnen Vlaanderen, welk beleid er bestaat en wat de oplossingen zijn. Het idee is om te komen tot identificatie van prangende beleidswerpen.

1° Levering van ecosysteemdiensten vereist een goede bodemkwaliteit. Welke Vlaamse regelgeving bestaat er momenteel voor het garanderen van voldoende chemische, fysische en biologische bodemkwaliteit? Zijn er subsidies of bestraffingen, zijn die zinvol? Problemen als structuurdegradatie, bodemverdichting, erosie en verlies aan organische stof van landbouwbodems zijn gekend maar binnen dit programma moeten we de vraag durven stellen of ons beleid voldoende werk maakt om deze en andere vaak gerelateerde problematieken aan te pakken. In welke mate primeren deze thema's ook bij hoofdbodemgebruikers zelf? Beschikt de overheid over afdoende tools om de evolutie van bodemkwaliteit te monitoren in Vlaanderen? Daarnaast mag ook out-of-the box bekeken worden in welke mate allicht onpopulaire of dure maatregelen zouden kunnen bijdragen tot 'meer bruikbare bodem': bv. afstappen van vrije keuze van teeltrotaties in bepaalde situaties, opmeten van voorkomen van cystenaaltjes, wettelijke criteria voor bodemkwaliteitsparameters, regels rond bodembewerking, enz. Heel wat stakeholders zijn hierbij betrokken maar in eerste instantie lijkt het aannemelijk dat Denkers voorafgaandelijk geïnformeerd worden door Dept. Omgeving.

2° Een goede waterkwaliteit hangt samen met gezond beheerde bodems. Na een gevoelige verbetering van de waterkwaliteit werd de laatste jaren een stagnatie van de N- en P-concentraties in grond- en oppervlaktewater vastgesteld op een niveau dat onvoldoende is voor hierboven vermelde Europese richtlijnen. Het in mei door de Vlaamse overheid opgestelde MAP6 zet verder in op een gebiedsgerichte aanpak en versterkte handhaving. Daarnaast bekijkt het "Onderzoeks- en voorlichtingsplatform duurzame bemesting" jaarlijks prioritaire kennishiaten en onderzoeksnoden, waar de Vlaamse administraties inspiratie uit putten voor het uitschrijven van onderzoekscalls. Daarbij komen accenten zoals P-uitmijnen of de validiteit van hanteren van NO₃-najaarsnitraatprofielen als wettelijk instrument naar voren. Het lijkt aangewezen de experts

langsheen VLM en dit platform initieel te informeren. Echter, door de focus te leggen op het huidige MAP riskeren we een verenging van de discussie. Bovendien wordt ieder MAP reeds door de Europese Commissie extern geëvalueerd. De meerwaarde van dit denkersprogramma kan juist bestaan uit het aannemen van een helikopterperspectief en te evalueren of de huidige onderzoeksprioriteiten en de focus van MAP6 voldoende aandacht bieden aan holistisch duurzaam bodembeheer op zich. Bv. Is het haalbaar en wenselijk om verder in te zetten op begeleiding van landbouwers voor een op maat advies voor gebalanceerd beheer van N, P en C?

3° Door het saneren van verontreinigde terreinen beschermen we het milieu en de gezondheid van mensen. Echter, saneringsactiviteiten zijn vaak zeer ingrijpend, en creëren zelf milieudruk door het intensief gebruik van energie en materialen. Naast klassieke saneringsmethodes zijn er ook minder ingrijpende op de natuur gebaseerde methoden zoals bv. fyto-remediatie die nog heel weinig worden toegepast in de praktijk. Werkt ons beleid voldoende aan promoten van bekendheid, praktische ervaring en/of technische kennis van dergelijke alternatieven? De Denkers kunnen ook hun licht laten schijnen over de 'duurzaamheidsmeter', een instrument dat toelaat om sanerings- en herontwikkelingsplannen van bij aanvang optimaal op elkaar af te stemmen. Zijn er nog andere hiaten in het huidige beleid: Is de focus op de huidige opgenomen lijst contaminanten correct of moeten we ook aandacht hebben voor 'nieuwe' vormen van verontreiniging zoals plastics, hormoonverstoorders, en diergeneesmiddelen? De Vlaamse overheid ondersteunt particulieren, ondernemingen en openbare besturen met financiële tussenkomst voor de sanering van historische bodemverontreiniging. Maar naast typische contaminanten ondervonden grote delen van Vlaanderen ook significante historische accumulatie van nutriënten. Dit blijkt vaak de grootste beperkende factor voor ontwikkeling van soortenrijke vegetaties. Denkers kunnen bekijken of het wenselijk is dat de maatschappij analoog gebruikers ondersteunt om dergelijke fouten uit het verleden te remediëren door sanering. Gezien OVAM's sleutelrol in deze materie lijkt het aangewezen dat de Denkers voorafgaandelijk aan de stakeholderbesprekingen door OVAM geïnformeerd worden.